

УДК 796.01

*Аркадій Кисельов,
Ігор Рожков,
Станіслав Главатий,
Олександр Козубенько,
Анатолій Руденко,
Василь Майоров,
Андрій Чернозуб*

Миколаївському обласному спортивному яхт-клубу – 120 років

Миколаївський державний університет імені В. О. Сухомлинського (м. Миколаїв)

Постановка проблеми. Любов до України передбачає, насамперед, знання і шанування її історії. Саме про це були наші думки і пошуки під час святкування славетної 120-ї річниці Миколаївського обласного спортивного яхт-клубу. В самому слові “яхта” спортсмени відчують аромат давнини і свіжість молодості нашої держави, яка стала незалежною, суверенною, демократичною.

Збереження минулого в пам'яті народів, передача і наслідування славних традицій з водних видів спорту, виховання молоді в душі вдячності і чесності щодо давнини і сьогодення, романтика далеких мандрів під вітрилами притягувала різні покоління юнаків і дівчат. Білі трикутники вітрил, як і раніше, можна бачити в різних куточках нашої країни.

За 120 років на Миколаївщині змінилося декілька соціально-економічних устроїв, але вітрильний спорт мав пошану завжди.

Мета дослідження – вивчити, починаючи з 1887 р. архівні державні документи, літературні джерела, статті в обласній газеті, статистичні звіти яхт-клубу, обласної дитячо-спортивної школи олімпійського резерву і дати оцінку ролі обласного яхт-клубу у розвитку і досягненнях вітрильного спорту за останні 120 років.

У процесі дослідження ми керувалися державними документами – Указом Президента України про затвердження Цільової комплексної програми “Фізичне виховання – здоров'я нації” та законом “Про фізичну культуру і спорт України”, які допомогли нам вибрати напрям і завдання дослідження. Робота виконана відповідно до плану науково-дослідницької роботи Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія кожного міста України – це частина великого шляху, пройденого державою. Миколаїв по праву можна назвати містом нащадків суднобудування. Ще у IX столітті могутня східнослов'янська держава – Київська Русь – розпочала жорстоку боротьбу за вихід до Чорного моря та розвиток торгових шляхів. Зі створенням Запорізької Січі на берегах річок Південний Буг, Інгул, Громоклея, Мертвовод, Сухий Єланець стали створюватися зимівники, які стали могутнім захистком українського народу в боротьбі з турками і Кримським ханством. Тривала російсько-турецька війна завершилася звільненням слов'янських земель і виходом до Чорного моря. У 1879 р. будується суднобудівна верф і місто Миколаїв [7].

Будівництво вітрильних кораблів, яхт, морського і річкового портів, залізниці та інших промислових підприємств привело до визнання міста Миколаєва як центра суднобудування півдня Росії.

Вітрильний спорт був відомий здавна, човни з вітрилами довгі роки були основою мореплавання. У роки царювання Петра I вперше був заснований клуб веслування і вітрильного спорту. У своєму указі 1713 р. він писав: “Для увеселення народа, для лучшего обучения и искусства хождения на воде и смелости в плавании учреждается потомственный Невский флот”. Уже у 1716 р. була закладена верф для будівництва і ремонту вітрильних суден, яхт, буерів, човнів, барж.

У 1720 р. в Ірландському місті Корке було створено вперше в Європі вітрильне товариство під назвою “Водний клуб гавані Корке”, за зразком якого Петро I збудував перший у Росії яхт-клуб на річці Нева. Моряки яхт-клубу здійснювали вітрильні перегони з Санкт-Петербурга, Кронштадта до Севастополя, до берегів Бразилії. З 1847 р. яхт-клуб почав організовувати вітрильні перегони у Фінській затоці [2, 7]. 1857 р. відбулися перші змагання вітрильних суден між Росією і Англією.

З метою створення загальноросійської організації з вітрильного спорту у 1897 р. Невський яхт-клуб звернувся до усіх яхт-клубів з пропозицією приїхати до Санкт-Петербурга на з'їзд яхтсменів Росії. Приїхало 114 делегатів яхт-клубів, але згоди між собою вони не знайшли. Кожен яхт-клуб жив власним життям на манер окремих держав, кожен вів свою політику. Поштовхом до об'єднання

російських яхт-клубів стала Стокгольмська Олімпіада 1904 р., до участі в якій допускалися лише яхтсмени національних товариств, союзів. У зв'язку з цим Адміралтейство утворило в Петербурзі організацію під назвою "Русский парусный союз", а у квітні 1912 р. він став повноправним членом Міжнародного союзу вітрильного спорту й отримав право послати на Олімпіаду по дві яхти в класах "6 метрів", "8 метрів", "10 метрів" і "12 метрів". В олімпійських перегонях яхтсмен Я. Шомакер став бронзовим призером. Перший дебют російських яхтсменів на міжнародній регаті був удалим [4, 5].

На Миколаївщині вітрильні судна почали будувати з перших років (1789 р.) існування Миколаєва. Будівництво військових вітрильних кораблів підштовхнуло офіцерів Чорноморського флоту до занять на веслувальних та вітрильних човнах. Великим знавцем та ентузіастом вітрильного спорту в Миколаєві був головний командир Чорноморського флоту і портів адмірал М. П. Лазарев. Під його особистим керівництвом була збудована яхта "Ореанда". У 1848 р. під командуванням лейтенанта І. С. Унковського ця яхта брала участь у вітрильних перегонях у місті Кронштадті. Для цього вона пройшла водним шляхом від Миколаєва до Кронштадту і перемогла на змаганнях фаворита Балтійського яхт-клубу яхту "Варяг" і отримавши перший приз – срібний ковш із надписом "В морских гонках преуспевающему" [2, 8].

Наприкінці 80-х років XIX ст. в Миколаїв прибуває морський офіцер Є. М. Голиков, який мріє про об'єднання всіх аматорів водного спорту. За заслуги в морській справі він отримав чин лейтенанта і був призначений ад'ютантом головного командира Чорноморського флоту і портів. За згодою командира лейтенант Голиков у 1887 р. засновує в Миколаєві яхт-клуб – перший в Україні та третій – після Петербурзького та Воронежського – в Росії. Членами клубу стали 50 морських офіцерів. У травні 1889 р. були проведені перші вітрильні перегони. Почав зростати інтерес до яхт-клубу. У 1894 р. налічувалося вже 143 члени яхт-клубу. На загальних зборах було прийнято рішення про будівництво приміщення яхт-клубу в стилі італійського ренесансу на березі Бузького лиману в урочищі Спаське. Будував яхт-клуб відомий в ті часи яхтсмен і архітектор Л. Л. Роде. Урочисте відкриття збудованого яхт-клубу відбулося у 1904 р., воно супроводжувалося змаганнями вітрильних суден Миколаєва, Одеси, Херсона [1, 5].

Під час урочистого відкриття нового приміщення яхт-клубу з майстернями і додатковими службами командир Одеського яхт-клубу Анатра на знак своєї поваги подарував Миколаївському яхт-клубу бронзову скульптуру двох матросів на кормі судна під назвою "О спасении" і сказав: "Я не могу скрыть своего чувства невольной зависти, так как в Одессе нельзя даже мечтать о таком просторе и удобствах, каким пользуется Николаевский яхт-клуб" [4].

Спортивний сезон завжди починався 7 травня і закінчувався з початком морозів. Спортивні змагання на яхтах і гребних човнах відбувалися святково, грав духовий оркестр, люди розважалися, танцювали, а ввечері спостерігали за фейєрверком [4, 6].

Для збереження цінностей яхт-клубу його територію огородили металевою огорожею, ввели пропускну систему для членів яхт-клубу і відвідувачів під час регат, розваг, гулянь. Перепустки мали і всі спортсмени інших спортивних гуртків та клубів.

Занепад діяльності яхт-клубу почався з 1914 р., з початком Першої світової війни, потім революції 1917 р. та громадянської війни.

У квітні 1919 р. відбувся перший Всеросійський з'їзд працівників фізичної культури, спорту і допризовної підготовки, який розробив програму фізичного виховання молоді, зміцнення її здоров'я та підготовки до праці й оборони. Миколаївський губернський військовий комісар у 1920 р. видав розпорядження № 13, згідно з яким були націоналізовані всі споруди і судна яхт-клубу, а всі спортсмени повинні були з'явитися у відділ "Всеобучу" на реєстрацію. Керівником яхт-клубу, підпорядкованого "Всеобучу", призначили яхтсмена С. М. Свіріна (1895–1961). У яхт-клубі почали проводити підготовку допризовників для служби на флоті. Силами ентузіастів ремонтували приміщення яхт-клубу, майстерень, суден, здійснювали походи на яхтах по маршруту Миколаїв – Дідова Хата – Миколаїв [8].

З 1926 р. в Миколаєві стали відбуватися перегони вітрильних суден на приз Миколаєва, а в 1928 р. миколаївські яхтсмени Василь Червоненко, Павло Цибін, Іван Буценко взяли участь у Все-союзній спартакіаді вітрильних суден.

Миколаївські яхтсмени з 1946 р. ставали призерами Радянського Союзу. Яхтсмени Євгенія Іванова, Борис Горбаченко і Юрій Синько отримали звання "Майстер спорту". Знаменним для миколаївських яхтсменів став 1949 рік. Спортивний комітет з вітрильного спорту приймає рішення про проведення на базі Миколаївського яхт-клубу VIII особисто-командної першості СРСР із ві-

трильного спорту. З 2 по 23 жовтня в лимані Південного Бугу були проведені Всесоюзні змагання вітрильних суден, у яких взяли участь 104 екіпажі з восьми республік. Перше місце зайняли яхтсмени Ленінграда, яхтсмени України – четверте. Україну представляли яхтсмени Миколаєва Б. Горбаченко, Ю. Сінько і Є. Іванова.

У 1947 році на базі ДЮСШ № 2 Євгенія Іванова створює відділення вітрильного спорту для дітей та підлітків, веде активний пошук обдарованих дітей у школах Миколаєва, залучає до їх підготовки спеціалістів. Через рік навчання юніори М. Ведмідь, В. Літвін, Г. Шепетука, І. Грачов, В. Машенко вже брали участь у першості СРСР [3, 9].

З січня 1975 р. на базі яхт-клубу створено спеціалізовану дитячо-юнацьку спортивну школу вітрильного спорту з 15 навчальних груп. У ній навчалося 230 учнів початкового навчально-тренувального циклу, де діти освоюють практику водіння суден, використання вітрил.

За відсутності коштів на утримання водноспортивної школи міська влада передала її в розпорядження морського порту, який став використовувати її у своїх інтересах. У зв'язку з цим обласна рада у 1997 р. звернулася до Президента України з проханням про відновлення роботи обласного яхт-клубу та створеної на його базі обласної дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву з вітрильного спорту (ОДЮСШОР). Представник Президента України в Миколаївській області А. Кінах у жовтні 1997 р. видав розпорядження Миколаївської обласної адміністрації за № 489 про передачу водноспортивної станції в розпорядження управління з питань фізичної культури і спорту. Відновлено назву “Обласний яхт-клуб” та створено на його базі обласну дитячо-юнацьку спортивну школу олімпійського резерву (ОДЮСШОР) із вітрильного спорту. Затверджено штат, обладнання, тренерський склад, спортивні судна, земельну ділянку, столярну і парусну майстерні, елінги [7, 8].

Вітрильним спортом в області охоплено 682 спортсмени, з яких 385 тренуються в Училищі фізичної культури (УФК) і Школі вищої спортивної майстерності (ШВСМ), всі інші – в ОДЮСШОР. Нині в ОДЮСШОР працює 13 навчально-тренувальних груп початкової підготовки, три – спортивного вдосконалення і три – вищої спортивної майстерності із загальною кількістю 320 учнів віком від 13 до 22 років. Серед них – 36 учнів мають перший спортивний розряд, 24 – кандидати в майстри спорту, 17 майстрів спорту й один майстер спорту міжнародного класу. Заняття проводяться у дві зміни, що дає можливість кожному спортсмену тренуватися у зручний для нього час. Загальна кількість навчально-виховних занять 2 614 годин, із яких 160 годин відведено для теоретичних занять, 450 – практичних і 1 290 годин – спеціальної підготовки. Підготовка олімпійського резерву здійснюється за трьома класами яхт, які відповідають міжнародним стандартам. Це – клас олімпійських яхт, юнацьких неолімпійських та клас крейсерських яхт.

Яхтсмени обласного яхт-клубу постійно беруть участь у змаганнях Кубка України, Української регати, Молодіжних іграх України, в чемпіонатах Європи і світу, в Олімпійських іграх. За високі досягнення у вітрильному спорті яхтсменів ОДЮСШОР Сергія Приймака, Євгена Челомбітка, Павла Калінчева, Ангеліну Каланчеву, Андрія Чміля і Олега Панкова включали до складу збірної команди України для участі в Олімпійських іграх 1996, 2000 і 2004 рр. Одинадцять яхтсменів Миколаївщини взяли участь в IV літніх іграх України, на яких набравши 496 очок, зайняли перше місце. Нині у збірній команді України до Олімпіади 2008 року в Пекіні тренуються п'ять яхтсменів Миколаївської області в класах яхт “Лазер”, “Кадет” і “470”.

Уперше в Україні у 1987 р. миколаївський яхтсмен Борис Неміров на яхті “Ікар” здійснив навколосвітнє плавання. На цій же яхті він брав участь у міжнародній трансатлантичній гранд-регаті “Рейс–2000” і з тріумфом повернувся в Миколаїв.

За роки існування Миколаївського обласного яхт-клубу підготовлено три заслужених майстри спорту, шість майстрів спорту міжнародного класу і 146 майстрів спорту. За плідну роботу в справі підготовки яхтсменів високого класу В. В. Воробйовій, А. В. Дегтяр, В. П. Машенко, В. П. Кіреєву, П. К. Калінчеву і І. А. Чеботарьову присвоєно звання “заслужений тренер СРСР” і “заслужений тренер України”.

Висновки. Миколаїв є і сьогодні центром суднобудування і розвитку вітрильного спорту в Україні. 120 років тому військові моряки заснували тут перший в Україні яхт-клуб, товариство яхтсменів.

За роки існування яхт-клубу вітрильний спорт у Миколаєві не втрачав своїх позицій. Створена дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з вітрильного спорту стала кузницею підготовки яхтсменів високого рівня. Серед майстрів спорту області 7 % становлять яхтсмени. Слава

яхтсменів Миколаївщини почалася з 1848 р., коли моряки на яхті “Ореанда”, пройшовши шлях від Миколаєва до Кронштадта, взяли участь у вітрильних перегонах і стали чемпіонами.

Миколаївські яхтсмени постійно брали участь у вітрильних змаганнях різних рангів, у тому числі в чемпіонатах Європи, світу і на Олімпійських іграх. Яхтсмени Миколаєва є членами збірної олімпійської команди України для участі в Олімпійських іграх 2008 р.

У перспективі розвиток вітрильного спорту на Миколаївщині значною мірою залежить від державної і спонсорської підтримки для забезпечення сучасними яхтами та роботи ОДЮСШОР.

Література

1. Ветрильный спорт. Чемпионат Советского Союза (5–19 июня 1988 р).– М.: Сов. спорт, 1988.– С. 49.
2. Голубов А. Двадцатилетия речного яхт-клуба города Николаев, 1907.– С. 26.
3. Десята літня спартакіада народів СРСР. Вітрильний спорт – розклад змагань.– М.: Сов. спорт, 1991.– С. 7, 8.
4. Звіти про діяльність річного клубу міста Миколаєва за 1906, 1907, 1910, 1912, 1914 роки.– Миколаїв: Обл. наук.-метод. б-ка, 1915.
5. Лифанов В. Р. Николаевский яхт-клуб // Южная правда.– 1981.– 16 апр.
6. Междунар. Балтийская регата з ветрильного спорта СРСР. 3–7 июня 1988 года.– М.: Сов. спорт, 1988.– С. 56.
7. Яхт-клуб. Годы и люди // Южная правда.– 1992.– № 143; 1993.– № 1–4.
8. Статистичні звіти обласного управління з питань фізичної культури і спорту (форма ФК-2, ФК-5) за 2000–2006 рр.
9. Державний архів Миколаївської області (ДАМО): ф. 229, оп. 1, спр. 705, арк. 3–7; ф. 245, оп. 1, спр. 528, арк. 17; ф. 256, оп. 1, спр. 115, арк. 42; ф. Р-992, оп. 6, спр. 2054, арк. 170; ф. Р-5961, оп. 1, спр. 28, арк. 20.

Анотації

Висвітлено питання зародження та розвитку вітрильного спорту Миколаївської області за 120 років (1878–2007 рр.). Визначено витoki створення і розвитку яхт-клубу і його роль у розвитку вітрильного спорту, в створенні дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву і підготовки спортсменів високого рівня.

Ключові слова: яхт-клуб, вітрильний спорт, змагання.

Освещены вопросы зарождения и развития парусного спорта Николаевской области за 120 лет (1878–2007 гг.). Определены истоки создания яхт-клуба и его роль в развитии парусного спорта, создании детско-юношеской спортивной школы олимпийского резерва и подготовке спортсменов высоких достижений.

Ключевые слова: яхт-клуб, парусный спорт, соревнования.

The authors of the article state the questions of rise and development of sailing in Nikolaev for 120 years (1878–2007). The sources of creation yacht club and its role in the development of sailing, in creation sports school for children and youth of Olympic reserve and training sportsmen for high results are defined.

Key words: yacht-club, sail sport, competitions.